

Η ΜΑΚΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

ή η μακρά ιστορία εκμετάλλευσης της γυναικείας εργασίας

Η πρόσφατη ίδρυση του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας πυροδότησε ομολογουμένως πολλές συζητήσεις στο δημόσιο λόγο. Οι φασίστες και κάποιοι ορκισμένοι θρησκόληπτοι χάρηκαν, θεωρώντας πως επιτέλους θα αναγεννηθεί η πάλαι ποτέ αξία “πατρίς - θρησκεία - οικογένεια”- οι αριστεροί διατυμπάνιζαν πως αυτή η κίνηση είναι μια προσπάθεια του κυβερνώντος κόμματος να αλιεύσει ψήφους από το κοινό των ακροδεξιών και συντηρητικών κομμάτων- οι θεσμικές φεμινιστικές οργανώσεις χαρακτήρισαν το νέο υπουργείο ως έναν δούρειο ίππο που πρόκειται να απειλήσει με οπισθοχώρηση τα θεσμοθετημένα γυναικεία δικαιώματα, όπως αυτό της άμβλωσης.

Όμως με βάση τα παραπάνω, εύλογα κάποια θα αναρωτηθεί: το κράτος αντιμετωπίζει το θεσμό της οικογένειας με κάποιου είδους ηθικοπλαστική αγάπη ή με βάση τα ταξικά και εθνικά συμφέροντά του; Είναι μερικές χιλιάδες ψήφοι ικανή αιτία για να ιδρυθεί ένα υπουργείο; Τι ζόρι τραβάει τελικά το ελληνικό κράτος - και κάθε κράτος - με το πόσα παιδιά γεννούν οι γυναίκες; Από πότε τραβάει αυτό το ζόρι και γιατί τώρα το εναπόθεσε σε διαφορετικό μηχανισμό κρατικής οργάνωσης;

Στο παρόν κείμενο βαλθήκαμε να απαντήσουμε σε όλα αυτά. Πιάσαμε το νήμα της ιστορίας από την εποχή της Μεταπολίτευσης, την εποχή που έκανε την είσοδό του ίσως ο πρώτος πραγματικός δούρειος ίππος, η “πολιτική της ισότητας”, και η αντίστοιχη υπηρεσία με το πολυτάραχο όνομα “Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων”. Κάνουμε μια σύντομη ανασκόπηση και φτάνουμε στο σήμερα, με σκοπό να αποδείξουμε πως οι γυναίκες της εργατικής τάξης και η εκμετάλλευση της εργασίας τους, εντός και εκτός της οικογένειας, βρίσκονται διαχρονικά στο επίκεντρο της άσκησης κοινωνικής πολιτικής. Βέβαια, κάθε εποχή επιτάσσει και τις πολιτικές της. Έτσι, η ίδρυση του νέου υπουργείου είναι άμεσα συνυφασμένη με την παρούσα οικονομική κρίση, τους διακρατικούς ανταγωνισμούς και την προετοιμασία του ελληνικού κράτους για πόλεμο.

ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ, “ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ” ΚΑΙ Η ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟ ΠΡΟΣΚΗΝΙΟ

Η Μεταπολίτευση μπορεί να θεωρηθεί μια περίοδος τομής για την γυναικεία εργασία και τις έμφυλες σχέσεις, καθώς τότε καθιερώνεται αμετάκλητα για το σύνολο των γυναικών της εργατικής τάξης η ένταξη στην αγορά εργασίας¹. Πιο πριν, η μισθωτή εργασία των γυναικών ήταν περιορισμένη, με περιόδους αυξομειώσης, αφορούσε συγκεκριμένα τμήματα του πληθυσμού και συγκεκριμένες δουλειές (π.χ. κλωστοϋφαντουργία). Ένα μεγάλο ποσοστό γυναικών ασκούσε αποκλειστικά άμισθη οικιακή εργασία.

Στα πρώτα χρόνια της Μεταπολίτευσης, σε μια περίοδο παγκόσμιας οικονομικής κρίσης αλλά και εθνικής ανασυγκρότησης, αναπτύσσεται στην Ελλάδα το νέο ιδεολογικό υπόβαθρο πάνω στο οποίο χαρακτήθηκαν όλες οι πολιτικές της σύγχρονης ιστορίας της εκμετάλλευσης των γυναικών. Η λεγόμενη ως “πολιτική ισότητας των φύλων”. Ένα μεγάλο κομμάτι των γυναικείων οργανώσεων της περιόδου - οι περισσότερες εκ των οποίων προέρχονταν από αριστερές παρατάξεις - έθεσαν κεντρικά στην ατζέντα τους διεκδικήσεις περί νομοθετικών μεταρρυθμίσεων στην εκπαίδευση, την εργασία, τον έγγαμο βίο, τη γονική μέριμνα, την πολιτική συμμετοχή, κ.α., με βάση τη λεγόμενη “ισότητα των φύλων”.

Το πρώτο ορόσημο στην αλλαγή πλεύσης για το ελληνικό κράτος αποτέλεσε η συνταγματική αλλαγή του 1975², όταν οριοθετήθηκε εκ νέου η γυ-

1. Antifa Negative, (2023). Μεταπολίτευση: το ελληνικό κράτος, η αριστερά κι εμείς. Αθήνα: Antifa Negative.

2. Με το άρθρο 21 του νέου συντάγματος, η μητρότητα, η οικογένεια, ο γάμος και η παιδική ηλικία τίθενται υπό την προστασία του κράτους. Αυτό ανοίγει τον (νομοθετικό) δρόμο ώστε έτσι μετέπειτα: “καθιερώνεται προστασία της εργαζόμενης γυναίκας, των παιδιών της και της οικογένειάς της και επιβάλλεται λήψη ειδικών μέτρων για την προστασία της υγείας των εγκύων και τη διασφάλιση της μη απόλυσής τους, προβλέπονται οι άδειες εγκυμοσύνης και λοχείας, μείωση του ωραρίου για το θηλασμό, επιδόματα, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη κ.ά. προς μια κατεύ-

ναικεία εργασία και ο ρόλος του κράτους στην εξασφάλιση του θεσμού της οικογένειας ως θεμέλιο του έθνους. Πράγματι, οι σχετικές διεκδικήσεις των αριστερών γυναικείων οργανώσεων που είχαν προηγηθεί, έκαναν τις μεταρρυθμίσεις να μοιάζουν χειραφετητικές για τις γυναίκες, αλλά απέκρυπταν τεχνηέντως το ότι στην ουσία, με βάση αυτές θεμελιώθηκε τότε η ανάπτυξη του κράτους πρόνοιας στην Ελλάδα. Απέκρυπταν, δηλαδή, τη δομική σχέση της κρατικής πρόνοιας με την πειθάρχηση της (ανα)παραγωγικής εργασίας των γυναικών, πόσο μάλλον των γυναικών της εργατικής τάξης.

Στη συνέχεια, σημαντικό ρόλο στις κρατικές πολιτικές που αφορούσαν τις γυναίκες και το θεσμό της οικογένειας διαδραμάτισαν η πρώτη κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, που σχηματίστηκε το 1981, και η ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ την ίδια χρονιά. Χαρακτηριστικό είναι ότι, το 1982, δημιουργήθηκε θέση Ειδικού Συμβούλου του πρωθυπουργού για θέματα ισότητας. Σχεδόν ένα χρόνο αργότερα, ιδρύεται το πρώτο σχετικό κυβερνητικό όργανο, το Συμβούλιο Ισότητας των Δύο Φύλων, το οποίο το 1985 αναβαθμίζεται σε Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων. Τις μέρες της ίδρυσής του, ο πρωθυπουργός Ανδρέας Παπανδρέου δήλωσε:

“Στην πορεία της Αλλαγής για την οικοδόμηση μιας Σοσιαλιστικής κοινωνίας, ουσιαστική ισότητα των δύο φύλων είναι απαραίτητη, όχι μόνο σαν στοιχείο κοινωνικής δικαιοσύνης, αλλά και σαν στοιχείο αξιοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού της χώρας, ανεξάρτητα από φύλο, για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη του τόπου.”³

βουνη προστασίας και διευκόλυνσης της εργαζόμενης μητέρας και των παιδιών της, ενώ τα κοινωνικά δικαιώματα που θεσπίζονται αφορούν όλες τις εργαζόμενες μητέρες ανεξάρτητα από το καθεστώς μητρότητας και την οικογενειακή κατάσταση της μητέρας, αν δηλαδή είναι έγγαμη άγαμη, αν το παιδί είναι υιοθετημένο όχι κ.ο.κ.” Βλ. Παναζή - Τζίφα, Κ., (1984). Η θέση της γυναίκας στην Ελλάδα. Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη, σελ. 19 - 20.

3. Παρατίθεται στο ενημερωτικό φυλλάδιο με τον ομώνυμο τίτλο “Συμβούλιο Ισότητας των δύο φύλων”, χωρίς χρονολογία έκδοσης. Υπάρχει στο αρχείο εκδόσεων της Γενικής Γραμματείας Ισότητας και του Συμβουλίου Ισότητας των δύο Φύλων.



Χαρακτηριστική προεκλογική αφίσα από τα χρόνια της Αλλαγής.

Η δεκαετία του '80 ήταν ιδιαίτερα πυκνή: ιδρύεται το Κέντρο Έρευνας Θεμάτων Ισότητας (ΚΕΘΙ), ακολούθησε η αναθεώρηση του οικογενειακού δικαίου (1983), ο νόμος για τον βιασμό (1984) και η διεκδίκηση ισότιμης συμμετοχής στην πολιτική από το 1989. Επίσης, κατά το χρονικό διάστημα 1981-1986, με μια σειρά από μέτρα (όπως η ίδρυση νέων παιδικών σταθμών και νηπιαγωγείων, η διεύρυνση της λειτουργίας τους κατά τους θερινούς μήνες, η εφαρμογή του ολοήμερου σχολείου, καθώς και η ίδρυση κέντρων οικογενειακού προγραμματισμού, κ.α.) το κράτος πρόνοιας αναπτύχθηκε περαιτέρω, ενισχύοντας την οργάνωση της φροντίδας των εξαρτώμενων μελών της οικογένειας, με σκοπό την αυξανόμενη δυνατότητα εκμετάλλευσης της εργασίας των γυναικών της εργατικής τάξης έξω από το σπίτι. Περισσότερες γυναίκες απορροφήθηκαν σε θέσεις εργασίας όπως κοινωνικοί λειτουργοί, νηπιαγωγοί – βρεφονηπιοκόμοι, ιατρικοί επισκεπτές, κ.α., χωρίς βέβαια να γλιτώνουν την οικιακή εργασία που τις περίμενε μετά το πέρας της μισθωτής εργασίας.

Οι νομοθετικές αλλαγές που έλαβαν χώρα από το 1995 και έπειτα αποτελούσαν τόσο θεσμικές δεσμεύσεις για εναρμόνιση με το ευρωπαϊκό δίκαιο όσο ικανοποιούσαν και τις προδιαγραφές χρηματοδότησης από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο⁴, το οποίο άρχισε να χρηματοδοτεί αδρά "θετικές δράσεις" για την ένταξη των άνεργων γυναικών στην αγορά εργασίας. Στην διαχείριση αυτών των χρηματοδοτήσεων άρχισαν να εμπλέκονται δυναμικά ΜΚΟ - φαινομενικά ευαισθητοποιημένες σε θέματα ισότητας των γυναικών - καθώς και διάφορες εταιρείες συμβούλων σε σύμπραξη με δημόσιους οργανισμούς και περιφέρειες. Λίγο μετά, στη δεκαετία του 2000, άρχισαν να αναπτύσσονται στα ελληνικά πανεπιστήμια προγράμματα σπουδών και έρευνας στα οποία ο αριστερός κρατικός λόγος παίρνει επιστημονική σάρκα και οστά. Και όπως θα δούμε παρακάτω, αναπτύσσονται νέες πρακτικές εντατικοποίησης της γυναικείας εργασίας.

Την περίοδο της οικονομικής κρίσης (2009 - 2015), οι αριστεροί άρχισαν να καταγγέλλουν πως η ισότητα των φύλων δεν αποτελεί - όπως θα έπρεπε - πολιτική προτεραιότητα της δημόσιας διοίκησης και πως η εφαρμογή των χρηματοδοτούμενων προγραμμάτων ένταξης των γυναικών - που αναφέραμε - δεν αποφέρει τους καρπούς που πρέπει. Αυτό που εννοούσαν, στην πραγματικότητα, ήταν πως αν το κράτος ήθελε να βοηθήσει τα αφεντικά και την εθνική οικονομία για να ξεπεραστεί η κρίση, θα έπρεπε να εκμεταλλευτεί περισσότερο τις γυναίκες ως εργατικό δυναμικό της χώρας. Διατείνοντας, φυσικά, πως η αριστερά θα μπορούσε να το κάνει αυτό καλύτερα, με την οικεία της πρόφαση για την ισότητα των φύλων.

Για να λέμε όμως και του στραβού το δίκιο, με το ξέσπασμα της κρίσης το 2009 και έως το 2019, το κράτος καθόλου δεν αδιαφορούσε για τη γυναικεία εργασία και τη συγκρότηση της οικογένειας. Μετέθεσε τη Γενική Γραμματεία Ισότητας Φύλων από αυτόνομη διοικητική, πρώτα στο Υπουργείο Δικαιοσύνης και μετέπειτα στο Υπουργείο Εσωτερικών. Δηλαδή εναντίον της διαχείρισης της γυναικείας εργασίας και της οικογένειας στον σκληρό πυρήνα της κρατικής οργάνωσης, στα υπουργεία του. Επίσης, διευκόλυνε την άμεση χρηματοδότηση των αφεντικών που θα ενδιαιφερόντουσαν να προσλάβουν γυναίκες εργαζόμενες, κατά βάση χωρίς κανένα κόστος, αφού οι ίδιες θα πληρώνονταν απευθείας από ευρωπαϊκά κονδύλια (ΕΣΠΑ) τα οποία διαχειρίζονται τα εν λόγω υπουργεία⁵.

ΝΕΕΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ, ΝΕΕΣ ΠΕΙΘΑΡΧΗΣΕΙΣ

Τα επόμενα χρόνια είναι μια περίοδος που όλες μας θυμόμαστε για τα καλά! Από την απαγόρευση κυκλοφορίας μέχρι τον υποχρεωτικό εμβολιασμό, κι από τις βόμβες στην Ουκρανία μέχρι τις τεχνητές ελλείψεις προϊόντων και τις τιμές στο θεό. Για να κατανοήσουμε όμως τι ακριβώς σημαίνουν όλα αυτά, χρειάστηκε να δούμε σε τι κατάσταση βρισκόμαστε οι σχέσεις μεταξύ των κρατών σε παγκόσμιο επίπεδο και σε τι κατάσταση βρισκόταν η ελληνική εθνική οικονομία.

4. Στρατηγάκη, Μ., (2017). Η πολιτική ισότητα των φύλων στη δίνη της οικονομικής κρίσης. Περιοδικό Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης, τ. 41, σελ. 72.

5. Προκαλεί ενδιαφέρον ο τρόπος που αντιμετώπισαν οι θεσμικές γυναικείες οργανώσεις της εποχής την υπαγωγή της ΓΓΙΦ στα εν λόγω υπουργεία. Κατά βάση, υποστήριζαν την αυτόνομη λειτουργία της ΓΓΙΦ και έλεγαν πως με την υπαγωγή της στα εν λόγω υπουργεία, το κράτος δεν θα μπορεί να ασχοληθεί σωστά με όλη την εμβέλεια των γυναικείων ζητημάτων, όπως η αγορά εργασίας, η συγκρότηση της οικογένειας, η οργάνωση της φροντίδας των εξαρτημένων ατόμων, κ.α. Βλ. Ανακοίνωση του Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας, 23/10/2009. Κάτι μας λέει πως τώρα θα έπρεπε να είναι ικανοποιημένες με το Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας, που προσφέρει στο κράτος τη δυνατότητα να ασχοληθεί με όλη την εμβέλεια του ζητήματος...

Ένα χρόνο πριν εμφανιστεί ο covid, εν μέσω κλιμάκωσης του εμπορικού πολέμου μεταξύ ΗΠΑ - Κίνας⁶ και ενώ τα σενάρια κρίσης για την παγκόσμια οικονομία δίνουν και παίρνουν⁷, το ελληνικό κράτος είχε αρχίσει να προετοιμάζεται για το επόμενο ξέσπασμα της. Έτσι, με κάθε πιθανό τρόπο, ξεκίνησε να ανασυγκροτεί τις δυνάμεις του, ώστε να είναι έτοιμο να υπερασπιστεί τα συμφέροντα του στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, και τα συμφέροντα των ντόπιων αφεντικών που είχαν αρχίσει να απειλούνται από τις αναταράξεις στο παγκόσμιο εμπόριο. Κομμάτι αυτής της προσπάθειας είναι τόσο οι αμυντικές συμφωνίες με άλλες χώρες και τα εξοπλιστικά προγράμματα - μαμούθ όσο και η αυξανόμενη πειθαρχία και η εντατικοποίηση της εκμετάλλευσης του φάγαμε αυτά τα χρόνια στη μούρη.

Όλα αυτά δεν έγιναν τυχαία, αλλά με κρατικό σχέδιο. Για του λόγου το αληθές, από το 2019 είχε δοθεί κρατική εντολή για την ανάπτυξη ενός σχεδίου ανασυγκρότησης της ελληνικής οικονομίας (aka Έκθεση Πισσαριδής)⁸, με βάση το οποίο μπαίνουν στο στόχαστρο οι γυναίκες και οι νέοι της εργατικής τάξης, ως το εργατικό δυναμικό που πρέπει να δουλέψει περισσότερο. Πολλές από τις κρατικές πολιτικές για την εκμετάλλευση της γυναικείας εργασίας που εφαρμόζονται σήμερα, αποτελούν προϊόν αυτής της έκθεσης.

Παράλληλα, ιδρύεται το Ερευνητικό Εργαστήριο Κοινωνικής Διοίκησης (ΕΕΚΔ) στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής, επικεφαλής του οποίου αναλαμβάνει ο καθόλου τυχαίος τύπος ονόματι Γαβριήλ Αμίτσης, ο οποίος σύμφωνα με το CV του έχει ένα πλούσιο ιστορικό εξειδίκευσης σε μεταρρυθμίσεις απασχόλησης και κοινωνικής πρόνοιας και έχει εργαστεί ως εμπειρογνώμονας εθνικών κυβερνήσεων, ευρωπαϊκών επιτροπών και διεθνών οργανισμών. Λίγο μετά την ίδρυση του ΕΕΚΔ, ο Αμίτσης δημοσιεύει ένα άρθρο στο οποίο υποστηρίζει σθεναρά πως είναι αναγκαία μια εθνική στρατηγική για την οικογένεια,

*"περιλαμβάνοντας ιδίως φορολογικά μέτρα, οικογενειακά επιδόματα, δράσεις υπέρ της ισότητας ανδρών και γυναικών στην εργασία, υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας των παιδιών και άλλων εξαρτημένων ατόμων και πρωτοβουλίες εναρμόνισης του οικογενειακού και του επαγγελματικού βίου"*⁹.

Την ίδια περίοδο, η ΓΓΙΦ μετονομάζεται σε Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων και η διοίκηση της υπάγεται στο Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων. Το Υπουργείο Εργασίας σε συνεργασία με τους δήμους άρχισαν να καταγράφουν τις αιτίες που οι γυναίκες της εργατικής τάξης δεν δουλεύουν πολύ εκτός οικίας (ελλιπής κατάρτιση, χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, ενδοοικογενειακή βία, φροντίδα των εξαρτώμενων μελών της οικογένειας όπως παιδιά, ΑμεΑ και ηλικιωμένοι, ανεπαρκείς θέσεις στους βρεφονηπιακούς σταθμούς, κ.α.) και έπειτα ξεκίνησαν να στήνουν ένα σωρό προγράμματα επίλυσης των παραπάνω¹⁰, αποκλειστικά και μόνο για να ενισχύσουν την ένταξη των γυναικών στην αγορά εργασίας.

Τη σκυτάλη στην άσκηση κοινωνικής πολιτικής για τις γυναίκες παίρνει ο ΟΑΕΔ, ο οποίος από το 2020 εφαρμόζει το μοντέλο "ενεργητικής πολιτικής απασχόλησης των γυναικών" μέσω διαφόρων προγραμμάτων χρηματοδότησης των αφεντικών και πάντα υπό το ιδεολογικό υπόβαθρο της ισότητας των φύλων. Μέσω του ΟΑΕΔ και διάφορων προγραμμάτων χρηματοδότησης θέσεων εργασίας, το κράτος οργανώνει μια πιο ορθολογική ένταξη/επένταξη των γυναικών της εργατικής τάξης στην αγορά εργασίας και μια πιο μεθοδευμένη χρηματοδότηση των αφεντικών που υπάγονται στα προγράμματα. Παράλληλα, και ενώ πληθαίνουν τα δημοσιεύματα για το δημογραφικό και το γεγονός πως η Τουρκία έχει οκτώ φορές μεγαλύτερο πληθυσμό από την Ελλάδα, το ΕΕΚΔ εκδίδει ένα δελτίο τύπου με τίτλο "Γιατί πρέπει να συζητήσουμε σοβαρά την ίδρυση Υπουργείου Οικογένειας"¹¹. Εκεί ο Αμίτσης αναφέρεται στην αναγκαϊότητα

6. Ναυτεμπορική, ING: Το 2019 η χειρότερη χρονιά για το παγκόσμιο εμπόριο από την εποχή της κρίσης. Ηλεκτρονική έκδοση, 06/06/2019.

7. Ναυτεμπορική, Euromonitor: 12 σενάρια κρίσης για την παγκόσμια οικονομία. Ηλεκτρονική έκδοση, 19/03/2019.

8. Επιτροπή Πισσαριδής, (2020). Σχέδιο ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας. Τελική έκθεση.

9. Ημερησία (ένθετο στην εφημερίδα Έθνος της Κυριακής), Αμίτσης, Γ., Αναγκαία η Εθνική Στρατηγική για την Οικογένεια. 08/12/2019.

10. Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων - Γενική Γραμματεία Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων/Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης και Εφαρμογής Υπουργείου Εσωτερικών (ΕΥΔΕ-ΥΠΕΣ), (2019). Ετήσια Έκθεση 2019. Η πρόοδος του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Ισότητα των Φύλων. Η εφαρμογή των Πολιτικών Ισότητας στους Δήμους.

11. Αμίτσης, Γ., (2020). Γιατί πρέπει να συζητήσουμε σοβαρά την ίδρυση Υπουρ-

τα ενός ενεργητικού κοινωνικού κράτους που θα εξασφαλίσει την οικονομική ανάπτυξη, την κοινωνική συνοχή και την εθνική ταυτότητα. Έτσι, το 2021 η Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων (πρώην ΓΓΙΦ) μετονομάζεται εκ νέου σε Γενική Γραμματεία Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, αναδεικνύοντας το ζήτημα του αρνητικού ισοζυγίου γεννήσεων - θανάτων ως βασική οικογενειακή πολιτική του ελληνικού κράτους.

Βέβαια, το ενδιαφέρον ενός κράτους για τις γεννήσεις δεν έχει να κάνει με την ευαισθησία για την ανθρώπινη ζωή και τα γλυκά βρέφη. Δημογραφικό σημαίνει εξασφάλιση ότι οι γυναίκες θα συνεχίσουν να γεννούν και να αναθρέφουν - σε ικανοποιητικό βαθμό - τη μελλοντική ντόπια εργατική τάξη για τα αφεντικά, για την υπεράσπιση της εθνικής ασφάλειας και για τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής, στη βάση των υποτιθέμενων κοινών εθνικών συμφερόντων. Σε αυτή τη γραμμή κινούνται διάφορες πολιτικές, όπως το επίδομα γέννησης και τα διάφορα επιδόματα διαβίωσης που δίνονται τα τελευταία χρόνια, οι φοροελαφρύνσεις και τα κοινωνικά τιμολόγια με βάση τα οικογενειακά κριτήρια, το πρόσφατο πρόγραμμα "Σπίτι μου" που δίνει χαμηλότοκα στεγαστικά δάνεια σε χαμηλόμισθες, καθώς και η εντεινόμενη κρατική οργάνωση της φροντίδας εξαρτώμενων μελών της οικογένειας με το πρόγραμμα "Νταντάδες της γειτονιάς", με το άνοιγμα νέων βρεφονηπιακών σταθμών, κ.α.

ΕΝ ΚΑΤΑΚΛΕΙΔΙ... ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Είναι, λοιπόν, ξεκάθαρο πως οι γυναίκες της εργατικής τάξης βρίσκονται διαχρονικά στο επίκεντρο άσκησης κοινωνικής πολιτικής τόσο ως εργατρίες που είναι απαραίτητες για την οικονομική ευημερία των αφεντικών όσο και ως δομικό κομμάτι της οικογένειας που αναπαράγει και αναθρέφει το εργατικό δυναμικό της χώρας. Γιατί το κράτος δεν ασχολείται έτσι γενικά και αόριστα με το θεσμό της οικογένειας. Ασχολείται με την αναπαραγωγική εργασία των γυναικών εντός της και τη συνέχιση της εθνικής ταυτότητας που εξυπηρετεί η ελληνική οικογένεια. Αυτό που επιτυγχάνεται από τη Μεταπολίτευση και έπειτα με την επίφαση της ισότητας των φύλων, είναι να ανασυγκροτείται διαρκώς - και με τρόπο ανάλογο των απαιτήσεων της εκάστοτε συγκυρίας - το μοντέλο αναπαραγωγικής και παραγωγικής εργασιακής πειθαρχίας των γυναικών. Με τα λόγια του Antifa Negative: "Η θεσμική ισότητα των φύλων υπήρξε τελικά ως μια ασφαλής και αταξική μέθοδος να ωθηθούν περισσότερες γυναίκες στην εργασία."¹²

Όπως είδαμε στις οικονομικά κρίσιμες περιόδους των τελευταίων πενήντα χρόνων, την ώρα δηλαδή που οι ανάγκες της εθνικής οικονομίας επιβάλλουν αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας, οι γυναίκες, η εργασία τους και ο ρόλος τους στην οικογένεια μπαίνουν στο στόχαστρο και προγραμματίζονται εκ νέου¹³.

Ένα ίδιο σκηνικό στήνεται τα τελευταία χρόνια, στη σκιά της παγκόσμιας καπιταλιστικής κρίσης και της προετοιμασίας των κρατών για πόλεμο. Το ελληνικό κράτος, όχι μόνο ενισχύει τον στρατιωτικό εξοπλισμό του και τις αμυντικές συμφωνίες του με άλλα κράτη, όχι μόνο εκπαιδεύεται στη στρατιωτική διαχείριση του πληθυσμού με απαγορεύσεις και συνεχόμενα σχέδια έκτακτης ανάγκης, αλλά εφευρίσκει και εφαρμόζει περισσότερους τρόπους εντατικοποίησης της εργασίας της εργατικής τάξης. Κάπως πρέπει να τη βγάλουν καθαρή και τα αφεντικά. Άλλωστε, οι νέες απαιτήσεις της εποχής απαιτούν νέες μορφές πειθαρχησης. Και οι γυναίκες της εργατικής τάξης βρίσκονται και αυτές, αν μη τι άλλο, στο στόχαστρο.

Κάπως έτσι, βγάζει νόημα η πρόσφατη σύσταση του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας, στο οποίο εμπεριέχεται η - για άλλη μια φορά μετονομασμένη - Γενική Γραμματεία Ισότητας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ως ένας συγκεντρωτικός μηχανισμός εξουσίας για την αποτελεσματικότερη κρατική οργάνωση της εκμετάλλευσης της γυναικείας εργασίας, εντός και εκτός της οικογένειας, με σκοπό την κοινωνική συνοχή, την εθνική ασφάλεια και το οικονομικό ξελάσπωμα των αφεντικών.

γείου Οικογένειας. Περιοδικό Δίκαιο της Κοινωνικής Ασφάλισης, τ. 1, Αθήνα: Εκδόσεις Σακκούλα Α.Ε., σελ. 175-178.

12. Antifa Negative, (2023). Μεταπολίτευση: το ελληνικό κράτος, η αριστερά και εμείς, Αθήνα: Antifa Negative, σελ. 17.

13. Μπορείτε να δείτε περισσότερα σχετικά με αυτό το θέμα στο: Μιγάδα, Εκδήλωση: Από τις "φεμινιστικές νίκες" στην προετοιμασία για πόλεμο. Περιοδικό Μιγάδα, τ. 29, Καλοκαίρι - Φθινόπωρο 2022.



ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΤΗ ΝΑΖΙΣΤΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Όταν οι ναζί ανέλαβαν τα ηνία του γερμανικού κράτους το 1933, χρησιμοποίησαν προπαγάνδα, οικονομικά κίνητρα, αλλά και στεγαστικές πολιτικές για την "αναγέννηση του έθνους". Πριμοδοτούσαν ενεργά τις υπάρχουσες πολύτεκνες οικογένειες και σιγμάτιζαν ταυτόχρονα τους άγαμους, τα άτεκνα ζευγάρια και τα ζευγάρια με μόνο ένα ή δύο παιδιά. Ένας οργανισμός που προϋπήρχε της ναζιστικής εξουσίας, η Εθνική Ένωση Πολύτεκνων Οικογενειών (Reichsbund der Kinderreichen) έγινε σημαντικό εργαλείο χάραξης οικογενειακής πολιτικής. Έτσι, πριν την κατασκευή του Volkswagen (του "λαϊκού αυτοκινήτου" για τον μέσο Γερμανό) και των αυτοκινητοδρόμων, το ναζιστικό κράτος ασχολήθηκε πρωτίστως με το ζήτημα της στέγασης των οικογενειών. Χαρακτηριστικό είναι ότι τα πρώτα χρόνια της ναζιστικής διακυβέρνησης δόθηκε έμφαση στην έλλειψη κατοικιών για πολύτεκνες οικογένειες.

"Μετάξυ 1ης Ιουλίου 1933 και 30ης Ιουνίου 1934, χτίστηκαν περίπου 1.500 διαμερίσματα για οικογένειες [...] Η οικοδόμηση χιλίων κατοικιών για χαμηλόμισθες οικογένειες με παιδιά είχε προγραμματιστεί στη Βρέμη, ωστόσο μόνο 499 από αυτά κατασκευάστηκαν πραγματικά. [...] Προκειμένου να βελτιωθεί η έλλειψη στέγης για 'υγιείς και τέλειες πολύτεκνες οικογένειες', πέρασαν μια σειρά μέτρων [...] Αργότερα αυτά τα μέτρα επεκτάθηκαν και στις οικογένειες με ένα ή δύο παιδιά. [...] Αντίστοιχα, στο Βερολίνο, το 1934 ιδρύθηκε μια 'αποικία' για πολύτεκνες οικογένειες [...] Υπήρχαν επίσης σχέδια, ώστε το ζήτημα σχετικά με τη στέγαση πολύτεκνων οικογενειών να αντιμετωπιστεί συνολικά 'μετά τον πόλεμο', και να οριστεί εκ νέου ο αριθμός των δωματίων και το μέγεθος της κατοικίας που αντιστοιχεί στα μέλη της κάθε οικογένειας."¹

1. Pine, L., (1996). The Family in the Third Reich, 1933 - 1945. Λονδίνο: University of London, σελ. 154-166.